* মন্ত্ৰ সাহিত্য -

প্ৰাচীন কালৰে পৰা কামৰূপ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ আৰু ইন্দ্ৰজাল অভিচাৰৰ কৰ্মভূমিৰূপে পৰিগণিত। পুৰণি প্ৰসূত খ্ৰীষ্টীয় অষ্টম-নৱম শতিকাত কামৰূপত ইন্দ্ৰজাল-অভিচাৰৰ প্ৰচলন প্ৰকট আছিল বুলি পোৱা যায়, শংকৰাচাৰ্যৰ জীৱন-কাহিনীৰ বৰ্ণনাত কামৰূপৰ মায়া-মন্ত্ৰৰ কথা পোৱা যায়। একেদৰে মুছলমান বুৰঞ্জী লেখকৰ 'আলমগীৰনামা'ত আছে যে, যিয়ে বিদেশৰ পৰা কামৰূপলৈ আহে, তেওঁলোক এই দেশৰ যাদু-মন্ত্ৰৰ প্ৰভাৱত হৈয়াতে ৰৈ যায় আৰু জীৱনত নিজৰ দেশলৈ ঘূৰি যাব নোৱাৰে। একেদৰে 'বাহাৰিস্তান-ই-ঘায়েবী'ত কেনেকৈ অসমীয়া লোকে যুদ্ধৰ আগদিনা নানা তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ কৰা বস্ত্ৰ এখন ভূৰত তুলি শত্ৰুৰ ফালে উটুৱাই দিয়ে তাৰো বৰ্ণনা আছে। বৌদ্ধ সাধনমালাতো কামৰূপৰ তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰৰ উল্লেখ আছে। বৌদ্ধৰ মহাযানী গুৰুৱে সাপে খুঁটা মন্ত্ৰ মাতি সাপে খোৱা উপাসকসকলৰ জীওৱাৰ কাহিনীও পোৱা যায়। যোগিনী তন্ত্ৰৰ পৰা জনা যায় যে, মুণ্ডসাধন, ধন্বন্তৰীবিদ্যা, মধুমতী বিদ্যা, বশীকৰণবিদ্যা আদি পুৰণি অসমত প্ৰচলিত আছিল। কামৰূপী মন্ত্ৰশক্তিৰ মাহাত্ম্য কথা বুৰঞ্জীসমূহতো পোৱা যায়। বুৰঞ্জী অনুসৰি, ~~মনসা~~ কামাখ্যা দেৱীয়ে চিলাৰাইক শিকোৱা মন্ত্ৰৰ বলত সৃষ্টি হোৱা সৰ্পই নবাবৰ মাহুত খুটে আৰু চিলাৰায়ে 'মন্ত্ৰ' মাতি তেওঁক ভাল কৰে।

যিখন দেশত মন্ত্ৰ শক্তি আৰু নানা বিধ যাদুবিদ্যাৰ ইমান প্ৰচলন, সেইখন দেশত নানা ধৰণৰ মন্ত্ৰ সাহিত্য উদ্ভৱনী

হৈ থকাটো অস্বাভাৱিক। কিন্তু নানান কাৰণত অধিকাংশ মন্ত্ৰ পুথি বিলুপ্তিৰ গৰ্ভত লীন হৈ যোৱাৰ পিছতো যি অৱশিষ্ট অসমৰ বিভিন্নজনৰ হাতত বৈ গৈছে, তাৰদ্বাৰাও অসমীয়া মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ ঐতিহ্য ৰক্ষা হ'ব। আজিপৰ্যন্ত যে এনে মন্ত্ৰ মাতি, বেমাৰি কৰি আজিৰ সময়তো দুই-চাৰিজনে দৈনিক আয়ৰ চেষ্টা কৰে।

মন্ত্ৰৰ বিকাশ আৰু ইয়াৰ প্ৰচলন বহু পুৰণি। মৌখিক সাহিত্য হোৱাৰ বাবে এইসমূহৰ ৰচনা কাল তথা ৰচকৰ বিষয়ে স্পষ্টকৈ কোৱা নাযায়। অৱশ্যে মন্ত্ৰসমূহৰ ভাব, ভাষা আদিলৈ লক্ষ্য কৰি বহুজনে কয় যে যে শংকৰদেৱৰ জন্মৰ বহু আগতেই মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ সৃষ্টি। বিশ্বেশ্বৰ নেওগৰ মতে এই মন্ত্ৰসমূহ 'অতি আদিম, অন্ততঃ একাদশ-দ্বাদশ শতিকাৰ পিছলৈ এইবোৰ নাহে।

ড° বিৰিঞ্চিকুমাৰ বৰুৱাই বৌদ্ধধৰ্মৰ 'ধাৰণী' মন্ত্ৰৰ লগত অসমীয়া মন্ত্ৰৰ সাদৃশ্য থকাৰ কথা উল্লেখ কৰাৰ ~~বিপৰীতে~~ দাৰে মহেশ্বৰ নেওগেও 'অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা'ত মন্ত্ৰ সাহিত্যৰ আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত উল্লেখ কৰিছে যে, 'সাপৰ মন্ত্ৰক ধাৰণী মন্ত্ৰ বা ধাৰণী ধৰা মন্ত্ৰ বোলে, এই আখ্যাটোৱে বৌদ্ধ ধাৰণীৰ কথা ~~উল্লেখ~~ সোঁৱৰায়।

অসমীয়া মন্ত্ৰসমূহক পাঁচটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি -

(ক) মহাপ্ৰতিসৰা – পাপ, ৰোগ, ব্যাধি দূৰ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা মন্ত্ৰ

(খ) মহা-সহস্ৰ প্ৰমৰ্দিনী - ভূত-প্ৰেত ~~ভূত~~ আঁতৰাবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা মন্ত্ৰ

(গ) মহা ময়ূৰী - সাপৰ বিষ দূৰ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা মন্ত্ৰ

(ঘ) মহা শীতৱতী - গ্ৰহদোষ, জীৱ-জন্তুৰ ভয় দূৰ কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰা মন্ত্ৰ

(ঙ) মহামন্ত্ৰানুসাৰিণী - নানা ৰোগ-নিৰাময়ৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা মন্ত্ৰ।

এই পাঁচবিধৰ বাহিৰেও অসমীয়া মন্ত্ৰক আৰু দুই শ্ৰেণীত ভাগ কৰিব পাৰি - (i) মোহিনী মন্ত্ৰ আৰু
(ii) সৰ্বনাক মন্ত্ৰ

হেমচন্দ্ৰ গোস্বামীৰ মতে প্ৰতিটো মন্ত্ৰক দুটা ভাগ থাকে। এক হ'ল সিদ্ধ বা বীজ মন্ত্ৰ আৰু আনটো হ'ল সাধ্য মন্ত্ৰ। মন্ত্ৰত ওম্, হুং, অং, ফট্, হ্ৰীং, ক্লীং আদি অৰ্থহীন শব্দৰ প্ৰয়োগ প্ৰচুৰ। কথিত ভাষাৰ শব্দাৱলীৰে মন্ত্ৰসমূহ গঢ় লৈ উঠিছে যদিও কেতিয়াৰপৰা এইসমূহ লিপিবদ্ধ আকাৰলৈ অনা হ'ল, সি বিচাৰ্যৰ বিষয়।

উৎস - মহেশ্বৰ নেওগ - অসমীয়া সাহিত্যৰ ৰূপৰেখা
ড° হৰিনাথ শৰ্মা দলৈ - অসমীয়া গদ্য সাহিত্যৰ গতিপথ